

ปฏิจจสมุปบาท ตอนที่ ๙

สภาวะธรรมในปัจจยการ

สุภีร์ ทุมทอง

๒๒ มีนาคม ๒๕๖๓

ประเด็นการบรรยาย

๑. หลักปรัชญาสมุปบาท
๒. ความสำคัญของปรัชญาสมุปบาท
๓. สิ่งที่ควรทราบเกี่ยวกับปรัชญาสมุปบาท
๔. ปรัชญาสมุปบาทในกระบวนการปฏิบัติธรรม
๕. แจกแจงขยายความหลักปรัชญาสมุปบาท

ประเด็นการบรรยาย

๕. แจกแจงขยายความหลักปรัชญาจสมุปปบาท

๕.๑ แบบทั่วไป

๕.๒ แบบक्रम ๓ ชาติ

๕.๓ แบบชาติปัจจุบัน

๕.๔ แบบ ๑ ขณะจิต

๕.๕ แบบระบุงค์ธรรมปรมัตถ์

๕.๖ แบบระบุงอำนาจปัจจุัย

๑.๑ หลักทั่วไป

อิมสมิ สติ อิท โหติ,

อิมสสุปปาธา อิท อูปชชติ.

อิมสมิ อสติ อิท น โหติ,

อิมสส นโรธา อิท นรุชฌติ.

(สํ.น. ๑๖/๒๑ ทสพลสูตร)

๑.๒ หลักแจกแจงขยายความ

อวิชชาปัจจัย สงขาร, สงขารปัจจัย วิญญาณ,
วิญญาณปัจจัย นามรูป, นามรูปปัจจัย สฬายตน์,
สฬายตน์ปัจจัย ผสโส, ผสสปปัจจัย เวทนา,
เวทนาปัจจัย ตณฺหา, ตณฺหาปัจจัย อุปาทาน์,
อุปาทานปัจจัย ภโว, ภวปัจจัย ชาตี,
ชาตีปัจจัย ชรามรณ์ โสภปริเทวทุกขโทมนสสุปายาสา สมภวนฺตี,
เอวเมตสฺส เกวลสฺส **ทุกฺขกฺขนฺธสฺส สมุทโย โหตี.**

(สํ.นិ. ๑๖/๒๑ ทสพลสูตร)

๑.๒ หลักแจกแจงขยายความ

อวิชชชาย เตวว อเสสวिरาคณิโรธา สงฺขารณิโรโธ,
สงฺขารณิโรธา วิญญานณิโรโธ, วิญญานณิโรธา นามรูปณิโรโธ,
นามรูปณิโรธา สฬายตณณิโรโธ, สฬายตณณิโรธา ผสฺสณิโรโธ,
ผสฺสณิโรธา เวทธานิโรโธ, เวทธานิโรธา ตณฺหานิโรโธ,
ตณฺหานิโรธา อูปาทานณิโรโธ, อูปาทานณิโรธา ภาวนิโรโธ,
ภาวนิโรธา ชาตินิโรโธ,
ชาตินิโรธา ชรามรณํ โสภกปริเทวทุกฺขโทมนสฺสุปายาสา นิร์ุชฌนฺติ;
เอวเมตสฺส เกวลสฺส **ทุกฺขกฺขนฺธสฺส นิโรโธ** โหติ.

(สํ.นិ. ๑๖/๒๑ ทสพลสูตร)

๕.๕ แบบระบุงศ์ธรรมปรมัตถ์

ก. ปฏิจจสมุปปันนธรรมในจิต ๑ ขณะ

๑. อกุศลจิต ๑๒

๑.๑ โลกมุทจิต ๘

๑.๒ โทสมุทจิต ๒

๑.๓ โมหมุทจิต ๒

๒. กุศลจิต ๒๑

๓. วิบากจิต ๓๖

๔. กิริยาจิต ๒๐

ข. ปฏิจจสมุปปันนธรรมในจิตหลายขณะต่อเนื่องกัน

๕.๕ แบบระบุงศ์ธรรมปรมัตถ์

กตเม ฐมา อกุสลา. ยสมี สมเย อกุสล จิตตํ อุปปนํ โหติ
โสมนสสสหคตํ ทิฏฐิตตสมปยุตตํ รูปารมมณํ वा สททारममणं वा
คนุธารมมณํ वा रसारममणं वा โผฏฐพพारममणं वा ฐमारममणं वा
ยं ยं वा पनारपण, तसमी समये अविशुशापज्जया संगुखारो,
संगुखारपज्जया विणुणानं, विणुणानपज्जया नामं, नामपज्जया ङुणुजायतनं,
ङुणुजायतनपज्जया ढसुसो, ढसुसपज्जया वेथना, वेथनापज्जया तनुहा,
तनुहापज्जया उपाथानं, उपाथानपज्जया णवो, णवपज्जया शाति,
शातिपज्जया शरामरणं; ऐवमेतसुस केवलसुस तुक्खुकुखनुसुस समुथोโย โหति.

(อภ.วิ. ๓๕/๒๔๘ ปัจจยาการวิภังค์ อภิธรรมภาชนี)

๕.๕ แบบระบุองค์ธรรมปรหมัตถ์

ตตถ กตมา อวิชชา. (๑)

ยํ อณฺเณอณํ อทสฺสนํ, อนภิสสมโย อนนฺุโพโธ อสมฺโพโธ

อปฺปฏฺิเวโธ, อสงฺคาหนา อปรโยคาหนา, อสมเปกฺขนา

อปจฺจเวกฺขนา อปจฺจกฺขกมฺมํ, ทุมฺเมชณฺํ พาลยํ อสมปชณฺํ,

โมโห ปโมโห สมฺโมโห, อวิชชา อวิชฺโซโฆ อวิชชาโยโค

อวิชชานุสโย อวิชชาปริยฺฎฺจานํ อวิชชาลงคฺี, โมโห อกฺุสลมฺมูลํ;

อยํ วุจฺจติ อวิชชา.

(อภิ.วิ. ๓๕/๒๔๙ ปัจจยการวิภังค์ อภิธรรมภาชนีย์)

๕.๕ แบบระบุองค์ธรรมปรมาตถ์

ตตถ กตโม อวิชาปจจยา **สงฺขารो**. (๒)

ยา เจตนา สลฺเจตนา สลฺเจตยิตตตํ.

อัย วุจฺจติ อวิชาปจจยา **สงฺขารो**.

ตตถ กตมํ สงฺขารปจจยา **วิญฺญาณํ**. (๓)

ยํ จิตตํ มโน มานสํ หทยํ ปณฺฑรํ มโน มนายตนํ มนินฺทริยํ

วิญฺญาณํ วิญฺญาณกฺขนฺโร ตชฺชา มโนวิญฺญาณธาตุ.

อิทํ วุจฺจติ สงฺขารปจจยา **วิญฺญาณํ**.

(อภิ.วิ. ๓๕/๒๔๙ ปัจจยาการวิภังค์ อภิธรรมภาชนีย์)

๕.๕ แบบระบุงศ์ธรรมปรมัตถ์

ตตถ กตมํ วิญญาณปจฺจยา นามํ. (๔)

เวทนากุขนุโธ สญญาณกุขนุโธ สงฺขารกุขนุโธ.

อิทํ วุจฺจติ วิญญาณปจฺจยา นามํ.

ตตถ กตมํ นามปจฺจยา ฉฺฉฺจายตํ. (๕)

ยํ จิตฺตํ มโน มานสํ หทยํ ปณฺฑรํ มโน มนายตํ มนินฺทริยํ

วิญญาณํ วิญญาณกุขนุโธ ตชฺชา มโนวิญญาณธาตุ.

อิทํ วุจฺจติ นามปจฺจยา ฉฺฉฺจายตํ.

(อภิ.วิ. ๓๕/๒๔๙ ปจฺจยาการวิภังค์ อภิธรรมภาชนีย์)

๕.๕ แบบระบุงศ์ธรรมปรมัตถ์

ตตถ กตโม ฉฎจายตนปจจยา **ผลโส**. (๖)

โย ผลโส ผุสนา สมผุสนา สมผุสิตตต.

อัย วุจจติ ฉฎจายตนปจจยา ผลโส.

ตตถ กตมา ผลสปปจจยา **เวทนา**. (๗)

ยั เจตสิกั สาทั เจตสิกั สุขั เจโตสมผลสซั สาทั สุขั เวทยิตั

เจโตสมผลสซา สาทา สุขา เวทนา.

อัย วุจจติ ผลสปปจจยา เวทนา.

(อภิ.วิ. ๓๕/๒๔๙ ปัจจยาการวิภังค์ อภิธรรมภาชนีย์)

๕.๕ แบบระบุงศ์ธรรมปรมัตถ์

ตตถ กตมา เวทนาปจจยา **ตณฺหา.** (๘)

โย ราโค สาราโค อนุนโย อนุโรโร นนฺที นนฺทิราโค จิตฺตสฺส สาราโค.
อัย วุจฺจติ เวทนาปจจยา ตณฺหา.

ตตถ กตมํ ตณฺหาปจจยา **อุปาทานํ.** (๙)

ยา ทิฏฺฐิ ทิฏฺฐิคตํ ทิฏฺฐิคหนํ ทิฏฺฐิกนฺตาโร ทิฏฺฐิวิสฺสุกายิกํ
ทิฏฺฐิวิปฺพนฺทิตํ ทิฏฺฐิสถฺโถชนํ คาโห ปฏฺฐิคคาโห อภินิเวโส
ปรามาโส กุมฺมคฺโค มิจฺฉาปโถ มิจฺฉตฺตํ ติตฺถายตนํ วิปริเยสคฺคาโห.
อิทํ วุจฺจติ ตณฺหาปจจยา อุปาทานํ.

(อภิ.วิ. ๓๕/๒๔๙ ปจจยาการวิภังค์ อภิธรรมภาชนีย์)

๕.๕ แบบระบุงศ์ธรรมปรมัตถ์

ตตถ กตโม อุปาทานปจจยา **ภโว.** (๑๐)

ชเปตวา อุปาทานํ เวทนากุขนุโธ สณฺณากุขนุโธ
สงฺขารกุขนุโธ วิญญานกุขนุโธ.

อัย วุจฺจติ อุปาทานปจจยา ภโว.

ตตถ กตมา ภวปจจยา **ชาติ.** (๑๑)

ยา เตสํ เตสํ ธมฺมานํ ชาติ สณฺชาติ นิพฺพตฺติ อภินิพฺพตฺติ ปาตุภาโว.

อัย วุจฺจติ ภวปจจยา ชาติ.

(อภ.วิ. ๓๕/๒๔๙ ปจจยาการวิภังค์ อภิธรรมภาชนีย์)

๕.๕ แบบระบุองค์ธรรมปรหมัตถ์

ตตถ กตมํ ชาตีปจฺจยา **ชรามรณํ**. (๑๒)

อตฺถิ ชรา, อตฺถิ มรณํ. ตตถ กตมา **ชรา**.

ยา เตสํ เตสํ ฅมฺมานํ ชรา ชีรณฺตา อายุโน สํหานิ.

อยํ วุจฺจติ ชรา.

ตตถ กตมํ **มรณํ**.

โย เตสํ เตสํ ฅมฺมานํ ขโย วโย เภโท ปริภะโท อนิจฺจตา อนฺตรธานํ.

อิทํ วุจฺจติ มรณํ. อิติ อยญจ ชรา อิทญจ มรณํ.

อิทํ วุจฺจติ ชาตีปจฺจยา **ชรามรณํ**.

๕.๕ แบบระบุงศ์ธรรมปรมัตถ์

ก. ปฏิจจสมุปปันนธรรมในจิต ๑ ขณะ

๑. อกุศลจิต ๑๒

๒. กุศลจิต ๒๑

๒.๑ กามาวจรกุศลจิต ๘

๒.๒ รูปาวจรกุศลจิต ๕

๒.๓ อรูปาวจรกุศลจิต ๔

๒.๔ โลกุตตรกุศลจิต ๒๐

๓. วิบากจิต ๓๖

๔. กิริยาจิต ๒๐

ข. ปฏิจจสมุปปันนธรรมในจิตหลายขณะต่อเนื่องกัน

๕.๕ แบบระบุงศ์ธรรมปรมัตถ์

กตเม ฌมา กุสลา. ยสุมิ สมเย กามาวจรํ กุสลํ จิตตํ อุปปนํ โหติ
โสมนสฺสสหคตํ ฌานสมปยุตตํ รูปารมมณํ ภาเปฯ ฌमारมมณํ ภา
ยํ ยํ ภา ปนารพภ, ตสุมิ สมเย กุสลมฺลปจฺจยา สงฺขารो,
สงฺขารปจฺจยา วิญญานํ, วิญญานปจฺจยา นามํ, นามปจฺจยา ฉฺฉายตนํ,
ฉฺฉายตนปจฺจยา ผสฺโส, ผสฺสปจฺจยา เวทนา, เวทนาปจฺจยา ปสาโท,
ปสาทปจฺจยา อธิโมกฺโข, อธิโมกฺขปจฺจยา ภโว, ภวปจฺจยา ชาติ,
ชาติปจฺจยา ชรามรณํ; เอวเมตสฺส เกวลสฺส ทุกฺขกฺขนฺธสฺส สมฺพุทธโย โหติ.

(อภ.วิ. ๓๕/๒๙๒ ปจฺจยาการวิภังค์ อภิธรรมภาชนียํ)

๕.๕ แบบระบุองค์ธรรมปรมาัตถ์

ตตถ กตเม **กุสลมูลา.** (๑)

อโลโภ อโทโส อโมโห. ตตถ กตโม **อโลโภ.**

โย อโลโภ อลฺพภนา อลฺพภิตตตฺ อสाराโค อสารชชนา อสารชชิตตตฺ
อนภิชฌมา อโลโภ กุสลมูลํ. อยํ วุจฺจติ อโลโภ.

ตตถ กตโม **อโทโส.**

โย อโทโส อทฺสสนนา อทฺสสิตตตฺ อพฺยาปาโท อพฺยาปชฺโช อโทโส กุสลมูลํ.
อยํ วุจฺจติ อโทโส.

(อภิ.วิ. ๓๕/๒๙๓ ปัจจยาการวิภังค์ อภิธรรมภาชนีย์)

๕.๕ แบบระบุงศ์ธรรมปรมัตถ์

ตตถ กตโม **อโมโห.**

ยา ปณณา ปชานนา, วิจโย ปวิจโย ธรรมวิจโย, สลลกขณา อุลลกขณา
ปจจุปลกขณา, ปณทิจจํ โกสลลํ เนปุลณํ, เวภพยา จินตา อุปปริกขา,
ภูรี เมธา ปริณายิกา, วิปสสนา สมปชณณํ ปโตโท, ปณณา ปณณินทริยํ
ปณณาพลล์, ปณณาสตถํ ปณณาปาสาโท ปณณาอาโลโก ปณณาโอภาโส
ปณณาปชโชโต ปณณา-รัตนํ, อโมโห ธรรมวิจโย สมมาทิฏฐิ;

อัย วุจจติ อโมโห. อิเม วุจจนติ กุสลมูลา.

(อภ.วิ. ๓๕/๒๙๓ ปัจจยการวิภังค์ อภิธรรมภาชนีย)

๕.๕ แบบระบุงศ์ธรรมปรมัตถ์

ตตถ กตโม กุสลมฺลปจฺจยา สงฺขารो. (๒)

ยา เจตนา สลฺเจตนา สลฺเจตยิตตตํ.

อยํ วุจฺจติ กุสลมฺลปจฺจยา สงฺขารो.

ตตถ กตมํ สงฺขารปจฺจยา วิญฺญาณํ. (๓)

ยํ จิตตํ มโน มานสํ หทยํ ปณฺฑรํ มโน มนายตนํ มนินฺทริยํ

วิญฺญาณํ วิญฺญาณกฺขนฺโธ ตชฺชา มโนวิญฺญาณธาตุ.

อิทํ วุจฺจติ สงฺขารปจฺจยา วิญฺญาณํ.

(อภิ.วิ. ๓๕/๒๙๓ ปจฺจยาการวิภังค์ อภิธรรมภาชนีย์)

๕.๕ แบบระบุงศ์ธรรมปรมัตถ์

ตตถ กตมํ วิญญานนปจจยา นามํ. (๔)

เวทนากุขนุโธ สญญากุขนุโธ สงขารกุขนุโธ.

อิทํ วุจจติ วิญญานนปจจยา นามํ.

ตตถ กตมํ นามปจจยา ฉญจายตนํ. (๕)

ยํ จิตตํ มโน มานสํ หทยํ ปณฺทรํ มโน มนายตนํ มนินฺทริยํ

วิญญานํ วิญญานกุขนุโธ ตชชา มโนวิญญานธาตु.

อิทํ วุจจติ นามปจจยา ฉญจายตนํ.

(อภิ.วิ. ๓๕/๒๙๓ ปจจยาการวิภังค์ อภิธรรมภาชนียํ)

๕.๕ แบบระบุงศ์ธรรมปรมัตถ์

ตตถ กตโม ฉฎจายตนปจจยา **ผลโส**. (๖)

โย ผลโส ผุสนา สมผุสนา สมผุสิตตต.

อยั วุจจติ ฉฎจายตนปจจยา ผลโส.

ตตถ กตมา ผลสปปจจยา **เวทนา**. (๗)

ยั เจตสิกั สาทั เจตสิกั สุขั เจโตสมผลสซั สาทั สุขั เวทยิตั

เจโตสมผลสซา สาทา สุขา เวทนา.

อยั วุจจติ ผลสปปจจยา เวทนา.

(อภิ.วิ. ๓๕/๒๙๓ ปัจจยาการวิภังค์ อภิธรรมภาชนีย์)

๕.๕ แบบระบุงศ์ธรรมปรมัตถ์

ตตถ กตโม เวทนาปจฺจยา **ปสาโท.** (๘)

ยา สทฺธา สทฺทหนา โอกปฺปนา อภิปฺปสาโท.

อยํ วุจฺจติ เวทนาปจฺจยา ปสาโท.

ตตถ กตโม ปสาทปจฺจยา **อธิโมกฺโข.** (๙)

โย จิตฺตสฺส อธิโมกฺโข อธิมุจฺจนา ตทธิมุตฺตตา.

อยํ วุจฺจติ ปสาทปจฺจยา อธิโมกฺโข.

(อภิ.วิ. ๓๕/๒๙๓ ปจฺจยาการวิภังค์ อภิธรรมภาชนียํ)

๕.๕ แบบระบุงศ์ธรรมปรมัตถ์

ตตถ กตโม อธิโมกขปจจยา **ภโว.** (๑๐)

ชเปตวา อธิโมกข์ เวทนากุขนุโร สลยณากุขนุโร
สงขารกุขนุโร วิญญานกุขนุโร.

อยมฺ วุจจติ อธิโมกขปจจยา ภโว.

ตตถ กตมา ภวปจจยา **ชาติ.** (๑๑)

ยา เตสํ เตสํ ฌมมานํ ชาติ สลยชาติ นิพพตติ อภินิพพตติ ปาตุภาโว.

อยมฺ วุจจติ ภวปจจยา ชาติ.

(อภ.วิ. ๓๕/๒๙๓ ปจจยาการวิภังค์ อภิธรรมภาชนีย)

๕.๕ แบบระบุองค์ธรรมปรหมัตถ์

ตตถ กตมํ ชาตีปจฺจยา **ชรามรณํ**. (๑๒)

อตถิ ชรา, อตถิ มรณํ. ตตถ กตมา **ชรา**.

ยา เตสํ เตสํ ฌมฺมานํ ชรา ชีรณตา आयुโน สํหานิ.

อยํ วุจฺจติ ชรา.

ตตถ กตมํ **มรณํ**.

โย เตสํ เตสํ ฌมฺมานํ ขโย วโย เภโท ปริภะโท อนิจฺจตา อนฺตรธานํ.

อิทํ วุจฺจติ มรณํ. อิติ อยญจ ชรา อิทญจ มรณํ.

อิทํ วุจฺจติ ชาตีปจฺจยา **ชรามรณํ**.

๕.๕ แบบระบุงศ์ธรรมปรมัตถ์

ก. ปฏิจจสมุปป็นนธรรมในจิต ๑ ขณะ

๑. อกุศลจิต ๑๒

๒. กุศลจิต ๒๑

๒.๑ กามาวจรกุศลจิต ๘

๒.๒ รูปาวจรกุศลจิต ๕

๒.๓ อรูปาวจรกุศลจิต ๔

๒.๔ โลกุตตรกุศลจิต ๒๐

๓. วิบากจิต ๓๖

๔. กิริยาจิต ๒๐

ข. ปฏิจจสมุปป็นนธรรมในจิตหลายขณะต่อเนื่องกัน

๕.๕ แบบระบุงศ์ธรรมปรมัตถ์

อวิชชาปัจจยยา สงฺขารา, สงฺขารปัจจยยา วิญญานํ,
วิญญานปัจจยยา นามรูปํ, นามรูปปัจจยยา สฬายตน์,
สฬายตนปัจจยยา ผสฺโส, ผสฺสปัจจยยา เวทนา,
เวทนาปัจจยยา ตณฺหา, ตณฺหาปัจจยยา อูปาทานํ,
อูปาทานปัจจยยา ภโว, ภวปัจจยยา ชาตี,
ชาตีปัจจยยา ชรามรณํ โสภปริเทวทุกฺขโทมนสฺสุปายาสา สมภวานฺตี,
เอวเมตสฺส เภวลสฺส **ทุกฺขกฺขนฺธสฺส สมุทโย** โหตี.

(อภ.วิ. ๓๕/๒๒๕ ปัจจยการวิภังค์ สุตตันตภาชนีย์)

๕.๕ แบบระบุงศ์ธรรมปรมัตถ์

๑. อวิชาชา = โมหเจตสิก
๒. สังขาร = เจตนาเจตสิกในอกุศลจิต ๑๒ และโลกียกุศลจิต ๑๗
๓. วิญญาณ = ปฏิสนธิจิต ๑๙ และปวัตติวิญญาณ
คือโลกียวิปากจิต ๓๒
๔. นามรูป = เจตสิก ๓๕ ที่ประกอบด้วยโลกียวิปากจิต ๓๒,
ปฏิสนธิกัมมชรูป, ปวัตติกัมมชรูป, จิตตชรูป
๕. สฬายตนะ = อายตนะภายใน ๖
๖. ผัสสะ = ผัสสะเจตสิกที่ประกอบด้วยโลกียวิปากจิต ๓๒

(สรูปจากสัมโมหวิโนทนี อรรถกถาวิภังค์)

๕.๕ แบบระบุงค์ธรรมปรมัตถ์

๗. เวทนา = เวทนาเจตสิกที่ประกอบด้วยโลกียวิบากจิต ๓๒

๘. ตัณหา = โลกเจตสิกในโลภมูลจิต ๘

๙. อุปาทาน = ตัณหาและทิฏฐิที่มีกำลังมาก

ตัณหาคือโลกเจตสิกเกิดกับโลภมูลจิต ๘

ทิฏฐิคือทิฏฐิเจตสิกเกิดกับโลภมูลจิตทิฏฐิคตสัมปยุตต์ ๔

๑๐. ภาวะ = (๑) กัมมภาวะ (๒) อุปปัตติภาวะ,

(๑) กัมมภาวะ ได้แก่ เจตนาเจตสิกในอกุศลจิต ๑๒ และโลกียกุศลจิต ๑๗

(๒) อุปปัตติภาวะ ได้แก่ โลกียวิบากจิต ๓๒ เจตสิก ๓๕ กัมมชรูป ๒๐

(สรุปจากสัมโมหวิเนทนี อรรถกถาวิภังค์)

๕.๕ แบบระบุงศ์ธรรมปรมัตถ์

๑๑. ซาติ = การเกิดขึ้นของขันธ์

๑๒. ซรามรณะ = ซรา ได้แก่ ความแก่ไปของขันธ์,
มรณะ ได้แก่ ความดับไปของขันธ์,

โสกะ = โทมน์สสเวทนา

ปริเทวะ = จิตตชีวปปลาสส์ททะ

ทุกข์ = ทุกข์ทางกาย

โทมน์ส = ทุกข์ทางใจ

อุปายาส = โทสเจตสิก

ประเด็นการบรรยาย

๕. แจกแจงขยายความหลักปรัชญาจสมุปปบาท

๕.๑ แบบทั่วไป

๕.๒ แบบक्रम ๓ ชาติ

๕.๓ แบบชาติปัจจุบัน

๕.๔ แบบ ๑ ขณะจิต

๕.๕ แบบระบุงค์ธรรมปรมัตถ์

๕.๖ แบบระบุง์อำนาจปัจจุัย

๕.๖ แบบระบุอำนาจปัจจัย

เหตุปัจจัย, อารมมณปัจจัย, อธิปตีย์ปัจจัย, อนนฺตรปัจจัย,
สมนฺตรปัจจัย, สหชาติปัจจัย, อณฺณมณฺณปัจจัย, นิสฺสยปัจจัย,
อุปฺนิสฺสยปัจจัย, ปุเรชาติปัจจัย, ปจฺจชาติปัจจัย, อาเสวนปัจจัย,
กมฺมปัจจัย, วิปากปัจจัย, อาหารปัจจัย, อินฺทริยปัจจัย,
ฌานปัจจัย, มคฺคปัจจัย, สมฺปยุตฺตปัจจัย, วิปฺปยุตฺตปัจจัย,
อตฺถิปัจจัย, นตฺถิปัจจัย, วิคตปัจจัย, อวิคตปัจจัย.

(อภิ.ป. ๔๐ อุทเทศ)

สวัสดีครับ